

Saksframlegg

Utval	Utvalssak	Møtedato
Formannskapet		04.05.2017
Kommunestyret		18.05.2017

Utgreiing av ulike modellar for gratis skulemat**Bakgrunn for saka:****1 Uttale frå rektorane**

Saka er ei bestilling frå kommunestyret, vedteke i samband med "Budjsett og økonomiplan for 2017-2020. (K-sak 101-16)

Fakta i saka:

Det er mange vegar til betre skule. Godt kvalifiserte lærarar er viktig. Nokre hevdar det hjelper lite om læraren er aldri så flink, dersom elevane ikkje har ete. På landsbasis er det mange barn som kjem til skulen utan å ha ete frukost, og ti-tusenvís av elevar manglar matpakke, eller et feil mat til lunsj. Eit sunt, felles måltid organisert av skulen vil forandre mykje der tilstanden er som beskrive.

At skulemåltidet er viktig blei nyleg anerkjent av Stortinget. I Folkehelsemeldinga *Mestring og muligheter*, er utfordringar knytt til kosthald og psykisk helse hos barn og unge godt beskrive.

Å skape gode rammer kring skulemåltidet er kommunen sitt ansvar. Opplæringslova gir skulen klare rammer for skulemåltidet. I kapittel 9a –om skulemiljøet, står det at "*Alle elevar her rett til godt fysisk og psykososialt skulemiljø som fremmer helse, trivsel og læring*". Korleis dette kan gjennomførast, drøftast og vurderast etterkvart i utgreiinga. Mest under Modell 4.

Pr i dag er det få kommunar i landet som tilbyr elevane felles måltid. Lyngen, Vinje og Bykle, er kommunar som har gratis skulemat. Andre kommunar har kantinetilbod, slik det er på Tveit i dag. Vinje kommune har delt erfaringane med gratis skulemat med oss. Assisterande rådmann, Anders Sandvik meiner at skulematen kan førebyggje mobbing, blant anna fordi elevane har lært kvarandre å kjenne rundt måltidet. Alle elevar får nøyaktig same mat. Då blir det ikkje at nokon har betre niste enn andre. Slik blir tiltaket sosialt utjamnande, seier Sandvik. I Vinje kommune er signala frå elevane, foreldra og politikarane eintydige. Dei er samde i at tiltaket har betydning for læring, trivsel og folkehelse.

Rådmannen har forsøkt å finne forskingsresultat som seier noko om læringseffekten av eit sunt skulemåltid. Det er mykje synsing på området. Nordisk ministerråd har gjett ut

ein forskingsrapport som heiter "Kost i skole og barnehage og betydningen for helse og læring".

Eitt av hovudfunna var et det ikkje er noko godt forskingsbelegg for å kunne seie kva effekten av maten i seg sjølv tyder i høve læring, korkje på lang eller kort sikt.

Det dei fann som var svært interessant var at det sosiale aspektet ved skulemåltidet kunne gje effekt i høve kognisjon eller læring. Det er ikkje maten som sådan som gir effekt, men at elevane samlast til eit tilbod.

Frukost og matpakkevanar hos elevane i Nissedalsskulen

Rådmannen har funne det viktig å undersøkje frukost -og matpakkevanane til elevane i Nissedalsskulen. Dette som eit grunnlag for å vurdere behovet for gratis skulemat.

Det er gjennomført ei kartlegging over ei veke. Sjå tabell.

Tveit skule	Frukost i %	Niste i %
Småskulen	100%	100%
Mellomsteg	86%	88%
Ungdomssteg	67%	65%
Kyrkjebygda		
Småskulen	100%	100%
Mellomsteg	100%	100%
Fjone skule		
Småskulen	91 %	100%
Mellomsteg	100%	100%

Konklusjon: Ved grendeskulane og ved småskulen på Tveit et alle elevar frukost, og alle har med niste.

Ved Tveit skule er det 14 % av elevane på mellomsteg og 33 % av elevane i u-skulen som ikkje et frukost.

For same gruppe er det hhv. 12 -og 35 % som ikkje har med niste.

Skulle ein nytte dette som utgangspunkt for å vurdere eit behov for gratis skulemat, så ser ein at behovet er størst i ungdomsskulen. Det er ikkje undersøkt om det er dei same elevane som ikkje et frukost som heller ikkje har med niste. Ein ser eit klårt skilje på frukost og nistevanar for elevar i U-skulen. Desse tala er urovekkjande. Tala for mellomsteget på Tveit er heller ikkje tilfredsstillande.

Ein må i samband med dette vere klår over at alle elevar frå 5.-10. kl. ved Tveit skule har tilbod om å kjøpe mat i kantina tre dagar pr. veke. Elevane betalar kr 20 pr. porsjon.

Ulike modellar for gratis skulemat

Alle modellane vil ha behov for ein personalressurs.

Rådmannen meiner det bør tilsettast eige personale ved kvar skule som skal tilberede maten.

Desse oppgåvene leggst til den "skulematansvarlege":

- Bestille/kjøpe mat
- Lage meny
- Tilberede mat
- Etterarbeid: Rydde, vaske
- IK-mat

I tillegg må det ved nokre modellar investerast i meir kjøll/frys kapasitet, samt fleire sittegrupper.

Dette er gjort rede for under aktuell modell.

Modell 1: Gratis frukost ved alle skular.

Ved å servere alle elevane frukost vil dei få ein god start på dagen.

Vurdering:

I vedlegget med uttale frå rektorane kjem det tydleg fram at frukostservering ikkje er ynskjeleg.

1. Elevane vil ikkje ete samstundes. Ein mistar den sosiale gevinsten som ein felles lunsj gjer.
2. Det er ikkje foreineleg med elevar som kjem med buss. Nokon vil ikkje rekke frukosten.
3. Frukostvanane er svært gode i småskulen på Tveit og på grendeskulane. For at fleire elevar skal ete frukost ved Tveit skule, vil rådmannen oppfordre skulen til å ha fokus på kostvanar i samband med heim/skulesamarbeidet.

Modell 2: Gratis skulemat for ungdomssteget, medan kantineordninga fortsett for 5.-7. steget på Tveit som før. Maten serverast til lunsj.

Vurdering:

Undersøkinga syner at frukost og nistevanane til ungdomsskuleelevane er dårlegast. Her ser behovet ut til å vere størst. Frukost og nistevanane er ikkje gode nok på mellomsteget på Tveit heller. Men, ordninga vil ikkje vere likeverdig dersom elevar på mellomsteg ved ein skule får gratis mat, og dei andre ikkje.

Med denne modellen vil ein og unngå utfordringa med matservering to stader på Tveit. Det er ikkje mogleg å samle alle elevane i foajeen. Ein vil praktisk sett kunne fortsette som i dag, men med to dagar ekstra for ungdomsskuleelevane

Kostnadane er henta med bakgrunn i dagens ressursbruk i kantina ved Tveit skule og pris på mat frå Vinje kommune.

Meny: Fersk, sunn brødmatt med mjølk/sunn drikke og grønt serverast fire dagar i veka. Varmt måltid ein dag i veka.

Tid til måltid: Minst 25 minutt.

I dag blir det laga mat til ca. 75 elevar på Tveit inkludert mellomsteg.

Personalressurs med kantinedrift 3 dg/veke: 38 %.

Ein kan ta høgde for at det allereie ligg inne kr **189 000** i lønsmidlar i inneverande budsjett.

Ved utviding til to ekstra dagar vil behov for personalressurs vere omlag 60 %

Kostnader modell 2:

Lønnskostnader til 60 % stilling (12/12)	kr 300 000
Kostnad for mat: Kr 17 x 48 elevar x 190 skuledagar	kr 155 000
Årlege utgifter modell 2	kr 455 000

Utgifter til etablering av modell 2

Kjøøl/frys (kr 6000 kjøøl 185 cm/ kr 6000 frys 185 cm)	kr 12 000
--	-----------

Modell 3: Gratis mat til elevar frå 5.-10 trinn ved alle skular.

Vurdering

Modellen kan i utgangspunktet synast fornuftig; særleg med tanke på resultata i kostvaneundersøkinga.

Rådmannen ynskjer ikkje å leggje arbeid i å prisberekne modellen, då den er vanskeleg å gjennomføre på ein god måte ved grendeskulane. Her kan gruppene ofte vere samansette av elevar både på små –og mellomsteg. Det vil verke veldig rart om nokre elevar ved ein liten skule får gratis mat, medan andre ikkje får. Prinsippet om likeverdig handsaming av elevane blir ikkje støtta ved å nytte denne modellen.

Modell 4: Gratis skulemat til alle elevar i Nissedalsskulen.

Meny: Fersk, sunn brødmatt med mjølk/sunn drikke og grønt serverast fire dagar i veka. Varmt måltid ein dag i veka dei som har lang dag på onsdagane; gjeld 7.-10. kl. på Tveit.

Tid til måltid: Minst 25 minutt.

Vurdering:

Den er lik for alle og framstår som eit likeverdig tilbod for elevane i Nissedalsskulen.

Eit likt tilbod til alle vil verke sosialt utjamnande; alle får same mat.

Skular som har innført gratis mat, melder om at ordninga bidreg til å roe ned elevane, den gjev betre konsentrasjon og eit betre sosialt miljø. Dette er gode føresetnader for at god læring skal fine stad.

Rådmannen trur også at ordninga vil bidra til å auke kvalitet på integrering av flyktningar.

Når ein ser på kosthaldsundersøkinga, bør ein likevel vurdere nøye om det er behov for dette for alle. Har kommunen "råd" til dette tiltaket på sikt? Eit spørsmål ein må stille er om skulen skal oveta meir og meir ansvar som er naturleg for heimane å ha? Vil ordninga svekke fellesskapet i familiane? Vil ein t.d. kutte ut felles måltid heime når ungane har fått mat på skulen?

Elevar frå Nissedal flyttar vanlegvis på hybel etter grunnskulen. Den positive sosiale effekten av gratis skulemat kan bidra til at våre elevar får betre skuleresultat. Dette må ein ta med som ein mogleg positiv effekt.

Men korleis lære elevane gode vanar for tilveret på hybel når dei startar på vidaregåande skular? Vil me ha gjett dei uvanar ved at dei slepp å ta med niste i grunnskulen? Vidaregåande skular har ikkje gratis skulemat. Det er ein god vane å lære at det er langt rimelegare å smøre niste enn å handle dyrare mat i kantina. Der kostar nok ikkje eit måltid kr 20,- som dei betalar ved Tveit skule no. På ei anna side kan ein håpe på at ungdom som pga. denne ordninga er blitt vane med å ete mat midt på dagen, held fram med dette også på vgs.

Utfordringar ved modellen:

Tveit skule: Elevane må ete på to stader; på småskulen og i foajeen på storskulen.

Rådmannen trur det ikkje vil vere praktisk å lage all mat i kantina for så å frakte han ned til småskulen. Det blir best om ein delar arbeidet på to personar.

Om kommunen vel denne modellen, må me leggje til grunn ein svært god plan.

Det vil bli behov for fleire sitjegrupper i foajeen. Meir frys/kjøl kapasitet blir og naudsynt.

Kyrkjebygda skule: Dei har skulekjøken som kan nyttast til å produsere maten i, men dette romet er også ordinært klasserom for mellomsteget. Det vil medføre ulempe dersom nokon skal nytte romet til matproduksjon og etterarbeid medan det foregår

undervisning i same rom. Sidan dette romet er ordinært klasserom, vil det by på store utfordringar å flytte ut klassa kvar gong det skal lagast mat der. Det er mogleg å få til nokre dagar. Det blir behov for meir frys/kjøl kapasitet.

Fjone skule: Det er ei lita utfordring på Fjone i og med at skulekjøkenet blir nytta til grupperom. Rektor meiner dette kan løysast timeplanteknisk. Meir frys/kjøl kapasitet blir naudsynt.

Personell

Tveit skule: Skulen har tilsett kokk i 38 %. Ho tilbereder i dag mat til 60-70 elevar tre dagar i veka. Ved innføring av 5-dagars skule, vil 1.-6. klasse ha fire timar kvar onsdag. Denne dagen vurderer rådmannen det til at elevane frå 1.-6. kl. ikkje har behov for gratis skulemat. Dei som skal på SFO resten av dagen, vil få servert mat der.

Elevtal på Tveit pr. dag pr. veke:

Alle dagar unntatt onsdag: 136 elevar

Onsdag 7.-10.) 51 elevar

Med ordninga som er skissert, vil ein ha behov for ca 80 % stilling ved Tveit skule.

Tilsvarar i snitt nær på 7 t dagleg. (pr. i dag ca. 5,5 t dagleg)

Kyrkjebygda skule: Ressursen kan leggjast til SFO tilsette.

Ein tenkjer gratis skulemat 4 dagar p. veke. Ikkje onsdag, då dette er kort dag.

Tal på elever: 23

Tidsressurs: 20 % stilling. Tilsvarar ca 2 timar dagleg.

Fjone skule: Ressursen kan leggjast til SFO tilsette.

Ein tenkjer gratis skulemat 4 dagar pr veke. Ikkje onsdag, då dette er kort dag.

Tal på elever: 12

Tidsressurs: 15 % stilling. Tilsvarar ca 1,5 timar dagleg.

Kostnadene ved modellen vil bli vesentleg høgare enn ved modell 2.

Kostnader modell 4

Lønnskostnader Tveit: 80 %	kr 399 000
Lønnskostnader Kyrkjebygda 20 %	kr 100 000
Lønnskostnader Fjone 15 %	kr 75 000
Matutgifter Tveit 4 dag. Kr 17x136x152	kr 351 500
Matutgifter Tveit 1 dag. Kr 17x51x38	kr 33 000
Matutgifter Kyrkjebygda Kr 17x23x152	kr 59 500
Matutgifter Fjone Kr 17x12x152	kr 31 000
Årlege utgifter til modell 4	kr1049 000

Utgifter til tilrettelegging av ordninga

Kjøl/frys kombi skåp til Fjone og Kyrkjebygda kr 12 000

2x Kjøl/frys (kr 6000 kjøll 185 cm/ kr 6000 frys 185 cm) Tveit kr 24 000

Sitjegrupper i foajeen Tveit kr 40 000

Utgifter til etablering kr 76 000

Konklusjon

Det er modell 2 eller 4 som etter rådmannen sitt syn er verd å vurdere opp mot kvarandre.

Undersøkinga syner at det er elevar ved ungdomstrinnet som har størst behov for gratis skulemat.

Modell 4- med gratis skulemat til alle elevar, vil medføre organisatoriske utfordringar ved spesielt ved Kyrkjebygda, som manglar eige rom til matlaging. Ein kan ikkje ha det slik at eit klasserom er oppteke til faste tider fire dagar i veka til matlaging. Modell 4 er også den mest kostnadskevande modellen.

Det kan vere fornuftig å starte i det små- med gratis mat til ungdomsskuleelevane, og at 5.-7. klasse ved Tveit betalar for kantinemat tre dagar pr. veke som no.

At Nissedal kommune kan tilby gratis skulemat til alle elevar på U-steget, vil etter rådmannens sitt syn vere eit godt tilbod til elevane. Her vil ein nytte ressursane på ei gruppe som har størst behov. Vidare må Tveit skule i samarbeid med heimane/skulehelsetenesta arbeide for å betre frukost og nistevanane til elevane på mellomsteget.

Rådmannen vil på det sterkaste rå til at kommunen, av praktiske orsakar, ventar med å innføre gratis skulemat til små-skulen ved Tveit er ferdig utbygd.

Rådmannen si tilråding:

Det innførast gratis skulemat for ungdomsskuleelevane i Nissedal kommune når småskulen på Tveit er ferdig utbygd. Heilårskostnad blir på kr 455 000 med dagens pris -og lønsnivå.

Kostnad til etablering blir på kr 12 000. Utgiftene innarbeidast i budsjett for 2018.

Ordninga bør evaluerast etter eitt år.